

26 FEVRAL XOCALI SOYQIRIMI GÜNÜDÜR

XOCALI SOYQIRIMI-AZƏRBAYCAN XALQININ QAN YADDAŞI

1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə erməni hərbciləri 7 min nəfər əhalisi olan, Azərbaycan qədim yaşayış məskənlərindən biri olan Xocalı şəhərinə vəhşicəsinə hücum etdilər, heç kimə aman vermədən dinc sakinləri kütləvi şəkildə məhv etdilər, şəhərə od vurub yandırdılar, ağlasığmaz qəddarlıqlar, amansız qırğınlar törətdilər. İyirminci yüzilliyin ən qəddar və amansız cinayətlərindən biri olan Xocalı faciəsi bəşər tarixində analoqu olmayan dəhşətli soyqırımı idi. Erməni cəlladları tərəfindən törədilən Xocalı soyqırımı bəşər övladına qarşı, azəri türklərinə qarşı ağıla gətiriləsi mümkün olmayan ən qanlı cinayət aksiyası idi. XX əsrin ən dəhşətli faciələrindən hesab olunan Xatın, Xirosima, Naqasaki, Sonqimi kimi insan fəlakətləri və kütləvi insan qırğınları sırasına 1992-ci il fevralın 26-da törədilmiş Xocalı soyqırımı da əlavə edildi.

Xocalı faciəsi Azərbaycan xalqının qan yaddaşına həkk olan acı bir kədər, dərin bir üzüntüdür. Xocalı faciəsini Azərbaycan xalqının qan yaddaşına olduğu kimi dafələrlə bayan edən ümummilli lider Heydər Əliyev hadisələrə beynəlxalq müstəvidə əsl hüquqi-siyasi qiymət verilməsinin zərurliyini vurğulayaraq, Xocalı soyqırımının dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasına xüsusi say göstərmişdir. Xocalı faciəsinin xalqımız üçün dərin kədər və böyük dərd olmasını deməklə yanaşı, eyni zamanda xalqımızın bu kədər çərçivəsində özünün azadlıq və müstəqillik uğrunda qətiyyətli mübarizə yolunun möhkəm və uğurlu sonluğuna da göstərmişdir.

1992-ci il fevral ayının 25-dən 26-na

keçən gecə azğınlaşmış erməni silahlı cəlladları keçmiş SSRİ-yə məxsus olan o dövrdə Xankəndidə yerləşən və tərkibi erməni zabitlərdən və proporsiklərdən ibarət olan 366-cı motoatıcı alayının iştirakı ilə 7 min nəfər əhalisi olan Xocalı şəhərinə 5 istiqamətdən güclü hücum etdilər və dəhşətli cinayət aktı törətdilər. Vəhşilənmiş erməni cinayətkarları şəhəri yerlə-yeksan etdilər, yüzlərlə kəməksiz və günahsız insanı amansızcasına qətlə yetirdilər, uşaqlara, qocalara, xostələrə, hamilə qadınlara belə aman vermədilər, dinc müli əhalini ucdantutma qırdılar, şəhəri yandırdılar. Ermənilər öz alçaq və yaramaz hərəketləri və qanlı cinayətləri ilə bəşər tarixində növbəti cinayət aksiyasını — Xocalı soyqırımını törətdilər. Xocalı müsibəti ermənilərin Azərbaycan xalqına qarşı törətdiyi genosiddir —soyqırımıdır. Cinayətkar erməni hərbi quldurlarının vəhşilliyi nəticəsində 613 nəfər Xocalı sakini qətl edildi, 1275 nəfər əsir götürüldü, 1000-dən artıq sakin yaralandı və şikəst oldu. Qətl edilənlərin 106 nəfəri qadın, 63 nəfəri isə azyaşlı uşaqlar, 70 nəfəri qocalar idi. Şikəst olanların 76 nəfəri yetkinlik yaşına çatmamış oğlanlar və qızlar idi.

Ermənilərin törətdiyi bu cinayətdə 56 nəfər xüsusi qəddarlıqla və amansızlıqla öldürülmüş, diri-diri yandırılmış, başlarının dərisi soyulmuş, başları kəsilmiş, gözləri çıxarılmış, hamilə qadınlardan qanırları süngü ilə deşik-deşik edilmişdir. Meyitlər üzərində dilə gətiriləsi mümkün olmayan təhqirəmiz həqəretlər edilmişdir. Bu qeyri-insani əməllər XX əsrin sonunda dünyanın gözü qarşısında özünü dünyaya "mədəni" və "məzlum" xalq kimi tanıtmış çalısan erməni vandallar tərəfindən törədilmişdir.

Ulu öndər hər il Xocalı soyqırımının döndümü ilə bağlı keçirilən tədbirlərdə çıxışlar etmiş və bu çıxışlarından hər hansı bir faciənin Azərbaycan xalqının iradəsinə qıra bilmədiyini bildirmişdir. Hələ 1995-ci ildə Xocalı soyqırımının 3-cü ildönümü zamanı Heydər Əliyev demişdir: "...Biz kədər içindəyik, qəm içindəyik, üç ildir ki, qəm-dərd çəkirik. Xocalı faciəsinin nə qədər dəhşətli faciə olduğunu və Azərbaycan xalqına nə qədər böyük zərbə vurduğunu bir daha dərk edirik... Xalqımız çoxəsrlik tarixində belə bəlalardan çox keçibdir. Ancaq heç vaxt başımız aşağı salmamalıyıq... gücümüzü toplamalıyıq. Azərbaycan xalqının haqq işi qələbə çalacaq. Azərbaycan xalqı bütün ərazisinin sahibi olacaq, müstəqilliyini bərqərar edəcək..."

Xocalı soyqırımının 25-ci ildönümü haqqında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin sərəncamında deyilir: "Xocalı faciəsini törətməklə Azərbaycan qarşı hərbi təcavüzün miqyasını daha da genişləndirən və Dağlıq Qarabağın hüdüdlərindən kənara çıxaraq Laçın, Kəlbəcər, Ağdam, Cəbrayıl, Füzuli, Qubadlı, Zəngilan rayonlarını işğal edən Ermənistanın apardığı etnik təmizləmə siyasəti nəticəsində 20 min soydaşımızın həyatına son qoyulmuş, 50 mindən çox insan yaralanmış və əlil olmuş, torpaqlarımızın 20 faizi işğala məruz qalmışdır".

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Administrasiyasının rəhbərindən sərəncamı ilə "Xocalı soyqırımının 25-ci ildönümünün keçirilməsinə dair tədbirlər planı" tərtib edilmişdir. Bu tədbirlər planı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Xocalı soyqırımının 25-ci ildönümü haqqında" 2017-ci il 24 yanvar tarixli sərəncamının icrasını təmin etmək məqsədilə hazırlanmışdır. Tədbirlər planında Bakının Xətai rayonunda və digər rayon mərkəzlərində Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə ucaldılmış abidənin öndüdə ekil qoyulması mərasiminin keçirilməsi, bu soyqırımı ilə bağlı xarici və yerli kütləvi informasiya vasitələrində materialların əks etdirilməsi, idarə və müəssisələrdə tədbirlərin keçirilməsi, ali və orta təhsil məktəblərində

dərslərin keçirilməsi, həmin gün saat 17:00-da Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsinin 1 dəqiqəlik sükutla yad edilməsi, respublikanın şəhər və rayonlarında, kənd və qəsəbələrində Azərbaycan dövlət bayrağının endirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Bütünlükdə Azərbaycan xalqının məhvinə yönəldilmiş Xocalı müsibəti erməni millətçiliyinin məqsədyönlü soyqırımı siyasətinin davamıdır. Etnik təmizləmə siyasəti aparən erməni millətçi-sovinistləri zaman-zaman Azərbaycan xalqına qarşı amansız olmuş, dəhşətli qırğınlar törədərək bu torpaqları ələ keçirməyə çalışmış, "böyük Ermənistan" yaratmağa ciddi cəhdlər etmişlər. Ermənistanla yaşayan azərbaycanlılar tamamilə və zorakılıqla didərgin salandan sonra Azərbaycan torpaqlarının işğalına başlayan ermənilər ərazimizin 20 faizini zəbt etdilər, 1 milyon 200 mindən çox həmyerlimizi məcburi qaçqına, köçkünə və didərginə çevirdilər.

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri, dahi öndər Heydər Əliyevin dediyi kimi, "dünya xalqlarının tarixinə, insanlığın tarixinə külləvi terror aktı kimi daxil olan Xocalı soyqırımı "təkcə Azərbaycan xalqına deyil, bütün insanlığa qarşı cinayətdir və bəşər tarixində qara ləkə kimi qalacaqdır". Faciənin onuncu ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycan xalqına müraciətində ulu öndər Heydər Əliyev demişdir: "Xocalı faciəsi iki yüz ilə yaxın bir müddətdə erməni sovinist-millətçiləri tərəfindən azərbaycanlılara qarşı müntəzəm olaraq həyata keçirilən etnik təmizləmə və soyqırım siyasətinin davamıdır və ən qanlı səhifəsidir". Xocalı soyqırımı təcavüzkar erməni başkəsənlərinin və erməni millətçi sovinistlərinin Azərbaycan xalqına qarşı həyata keçirdikləri növbəti qanlı aksiyası olmaqla etnik təmizləmə siyasətinin növbəti cinayəti idi.

26 fevral günü XX əsrin ən böyük insan faciələrindən biri oldu. Azərbaycanın Milli Məclisinin qərarı ilə 26 fevral Xocalı soyqırımı (genosid) və Milli Mətləm Günü elan olunmuşdur. Respublika prezidenti Heydər Əliyevin sərəncamına əsasən hər il fevralın 26-da saat 17:00-da Xocalı qurbanlarının əbədi xatirəsi ölkəmizin ərazisində dərin üzüntü və sükut dəqiqəsi ilə qeyd edilir. Azərbaycan xalqı hər ilin bu gününü dərin hüzn və kədər içində keçirir, günahsız şəhidlərimizin ruhu və xatirəsi hörmət və ehtiramla yad edilir.

Xocalı soyqırımına doğru gedən yolun müəkkəb siyasi, hərbi və sosial-iqtisadi kökləri və səbəbləri vardır. Aparılan tədqiqatların və mövcud tarixi ədəbiyyatın araşdırılması nəticəsində məlum olmuşdur ki, erməni hərbciləri müxtəlif yollarla keçmiş sovet ordusunun hərbi texnikasını və silahını ələ keçirmiş və Xocalı qatliamı ərəfində xeyli hərbi sursata sahib ola bildmişdir. Məlumdur ki, SSRİ-nin süqutundan sonra Xankəndidə yerləşən 366-cı motoatıcı alayının hərbi texnikası hələ də qalırdı. Bunu da ermənilər bildirdilər. Erməni siyasətçiləri əvvəlcədən hərbi silahlarını və həm də həmin silahların "dilin" bilən rus hərbcilərinə ya pulla, ya rüşvətlə, ya oğurlamaq yolu ilə və ya da müxtəlif hiylələrlə ələ aldılar. 366-cı alayın 13-cü və 53-cü hərbi qulluqçularının ermənilərlə bir milyon manatlıq alver etmələri barədə faktlar vardır. Bundan başqa, ermənilər 1990-1992-ci illərdə Zaqafqaziya Hərbi Dairəsinin silah anbarına bir neçə dəfə hücum etmiş və çoxlu silah ələ keçirmişdilər. Deyilənlərdən əlavə, erməni hərbciləri ilə sovet-rus hərbciləri arasında silah alveri ilə razılaşmaları da olmuşdur. Bu barədə xeyli faktlar vardır.

1991-ci ilin axırlarında Ermənistan ilə Rusiya Federasiyası arasında "Dostluq, əməkdaşlıq və qarşılıqlı təhlükəsizlik haqqında müqavilə" imzalandı. Müqavilədə ermənilərə çoxlu silahın ötürülməsinə beynəlxalq ictimaiyyət göz yumdu və bundan istifadə edən er-

məni millətçi-sovinistləri daha da azğınlaşdır və intensiv hücumlarını gücləndirdilər. Ermənilərin müasir silahlarla silahlandırılması bölgədə qüvvələr nisbətini kəskin şəkildə dəyişirdi və erməni-rus hərbcilərinin güc potensialını xeyli artırırdı. 1991-ci ilin sonu- 1992-ci ilin əvvəllərində isə Azərbaycanın ayrı-ayrı bölgələrində özünümüdafiə taboqları yaranırdı. Belə taboqların isə lazımı döyüş qabiliyyəti və təcürbəsi yox idi. Azərbaycanın güclü ordu və vahid komandanlığın olmaması ağır və faciəli nəticələrə səbəb oldu. Ayrı-ayrı könüllü hərbi birləşmələrimiz isə düşmənin hərbi texnika ilə güclü hücumlarına duruş gətirə bilmir, cəbhə bölgələrində ağır məğlubiyyətlərə uğrayır və bir-birinin ardınca kəndlərimiz və strateji məntəqələrimiz ermənilər tərəfindən işğal olunurdu. 1991-ci ilin oktyabrından 1992-ci ilin yanvarınadək Xocalı rayonunun Cəmilli, Meşəli kəndləri, Xankəndi şəhərinin Kərkicahan qəsəbəsi, Ağdam rayonunun Qərvənt kəndi, Xocavənd rayonunun Xocavənd və Tuğ kəndləri, keçmiş Hadrut rayonunun Axullu, Salakətin kəndləri, Goranboy rayonunun Ballıqayn və Başqışlağ kəndləri ermənilər tərəfindən işğal edilmiş, yandırılmış və məhv edilmişdir. 1992-ci il yanvarın 25-26-da uğursuz Daşaltı emaliyyəti göstərdi ki, Azərbaycan ordusunda vahid komandanlığı yoxdur, hətta xainlər də vardır, bəzi daxili satqınlar düşmənlə təfərfə informasiyalar ötürür.

Erməni hərbciləri 366-cı alayın nəzdində "Klugin erməni cəbhəsi" adlı rota yaratmışdılar. "Klugin erməni cəbhəsi"ne quldur, cani Xaçik Vartanyan rəhbərlik edirdi. Bu rotanın özayını Livan, ABŞ, Kanada, İran, İsvəç və Hollandiyadakı erməni icmaları təşkil edirdi. Onların beyninə zəhərli təbliğat yeridərək "böyük Ermənistan" xəritəsini həyata keçirməyə çalışırdılar. Deyilənlərdən əlavə, uydurma Qarabağ problemi yaranan gündən erməni təbliğatçıları hələ 1988-ci ilin fevralından təşkilatlanmağa başlayan gənc qızlardan ibarət "Şuşanik" adlı erməni sovinist ruhlu snayperçilər dəstəsi də yaradılmağa başlandı və onlar 366-cı alayın tərkibində yerləşdirildi. Onların düşüncələrinə və beyni-

niyə təsir etmək üçün erməni işbazları Xocalıya qarşı hücumla hazırlaşarkən özlərindən əlavə beynəlxalq ələmdə tanınan quldur terrorçu dəstələrdən də geniş istifadə etmişdilər. Ermənilər Fransada, Vyanada, Suriyada, Livan-da, Rusiyada və başqa yerlərdə fəaliyyət göstərən terrorçuları və müzdlu qatilləri döyüşlərə cəlb etmişdilər ki, onlar da qanlı əməlləri ilə xocalılara qarşı qanlı cinayətlər törətmişlər.

Xocalıya hücum ərəfində ermənilər ordu, texnika, müasir silah və canlı qüvvə cəhətdən xeyli üstünlüyə malik idilər. Eyni zamanda erməni hərbciləri çox yaxşı bilirdilər ki, ayrı-ayrı Azərbay-

nə türk düşmənciliyi hopturulmuşdur. İnsan irdakından uzaq olan bu qatillər Livanından gətirilmiş müzdlu döyüşçülər idi. Xocalı soyqırımını araşdırarkən məlum olmuşdur ki, erməni hərbcilərinə beynəlxalq erməni lobbisi tərəfindən xeyli vəsait və hərbi sursat verilmişdir. Xocalı soyqırımında ASALA və "Haydad" terrorçu təşkilatları da fəal iştirak etmiş və amansız qırğınlar törətmişlər.

Erməni silahlı qüvvələri Azərbaycanda düşməne qarşı müqavimət göstərə bilən güclü ordunun olmadığı bilərək çox böyük sürətlə torpaqlarımızı, kəndlərimizi və strateji əhəmiyyətli məntəqələri işğal edir, Xocalıya doğru hərbi yaxınlaşmışdılar. Xocalı faciəsi ərəfində ermənilər Qaradağlı, Əmiralər, Umudlu, Malibəyli və Quşular kəndlərini mühasirəyə almışdılar. Ermənilər hərbi üstünlüklərindən istifadə edərək Xocalıya doğru sürətlə irəliləyirdilər.

Xocalı şəhəri Dağlıq Qarabağın böyük şəhərlərindən biri, Şuşa şəhərinin strateji məntəqəsi, Xankəndiyə gedən yolun qanı idi. Hərbi və müliki aeroport, Dağlıq Qarabağın hava limanı burada yerləşirdi. Xankəndiyə təyyarə ilə gənlər Xocalı aeroportunda enməli idi. Xocalı Azərbaycan xalqının qədim yaşayış mərkəzlərindən biri, sivilizasiyaya yüksək maddi-mədəniyyət bəxş etmiş Xocalı-Gədəbəy mədəniyyətini (e.ə. XIV-VIII əsrlər) mərkəzi idi. Xocalı çox böyük strateji əhəmiyyətə malik yaşayış məntəqəsi idi və 1991-ci ildə şəhər statusu almışdı. Son vaxtlardan şəhərdə böyük tikinti-quraşdırma və abadlaşdırma işləri aparılırdı. 7 min əhəlisi (digər faktlara görə 9 min əhəlisi), 3 min hektardan çox əkin sahəsi, çoxlu məktəbləri və mədəniyyət evləri vardı.

Xocalıya hücum edərək erməni silahlı qüvvələri bütün istiqamətlərdə sı-

dətli döyüş emaliyyətlərini aparırdılar. Bu hücumda erməni hərbciləri, 366-cı hərbi alayın qüvvələri, 1000-dən artıq silahlı quldur dəstələri, xaricdən gətirilən və pulla ələ alınan müzdlu qatillər, terrorçu təşkilatların dəstələri, Dağlıq Qarabağın erməni bölmələri və bütün Ermənistan silahlı qüvvələri iştirak edirdi.

Ermənilərin Xocalı istiqamətində hücumları intensiv xarakter almasına baxmayaraq, o zamanki Azərbaycan hərbciləri heç bir müdafiə və ya hazırlıq tədbirləri görmürdü. Tək Xocalı əhəlisi özləri üçün müəyyən müdafiə tədbirləri görürdülər. Belə ki, yerli əhalidən ibarət könüllü və özünümüdafiə dəstələri yaradılırdı. Tofiq Hüseynovun komandanlığı ilə 100 nəfərdən ibarət qeyri-rəti gəncilər müxtəlif yerlərdə müdafiə istehkamlarında qərar tutmuşdular. Bundan başqa, 60 nəfərdən ibarət polis bölməsi (reis Sabir Məmmədov) yaradıldı. Xalqımızın qeyrətli oğlu, polis mayoru Əlif Hacıyev rəhbərliyi ilə yaradılan 29 nəfərdən ibarət kiçik bir dəstə erməni hərbcilərinə lazımı və tutarlı zərbələr endirirdi. Yeri gəlmişkən qeyd etmək lazımdır ki, Əlif Hacıyev Xocalı hava limanının komendantı təyin ediləndən sonra (1990, noyabr) ermənilərə hava yolu ilə silah daşınması qeyri-mümkün oldu. Əlif Hacıyev erməni quldurlarının hücumlarına da əsas hədəf idi. Ancaq Əlif Hacıyev sözün əsl mənasında xalqımızın vicdanlı və qəhrəman övladı idi, son nəfəsinə qədər yağı düşmənlə igid və cəsur bir insan kimi döyüşdü və qəhrəmancasına həlak oldu.

Erməni hərbciləri və erməni işbazları Xocalıya qarşı hücumla hazırlaşarkən özlərindən əlavə beynəlxalq ələmdə tanınan quldur terrorçu dəstələrdən də geniş istifadə etmişdilər. Ermənilər Fransada, Vyanada, Suriyada, Livan-da, Rusiyada və başqa yerlərdə fəaliyyət göstərən terrorçuları və müzdlu qatilləri döyüşlərə cəlb etmişdilər ki, onlar da qanlı əməlləri ilə xocalılara qarşı qanlı cinayətlər törətmişlər.

Xocalıya hücum ərəfində ermənilər ordu, texnika, müasir silah və canlı qüvvə cəhətdən xeyli üstünlüyə malik idilər. Eyni zamanda erməni hərbciləri çox yaxşı bilirdilər ki, ayrı-ayrı Azərbay-

xəyanət" üstündə ordudan qovulmasını tələb etmişdir.

Tarixi cinayətləri açmağa vicdani məcbur edən V.Savelyev sonradan mərkəzə verdiyi gizli sənəddə yazırdı: "...Mən bütün bunları yazmaya bilmərəm... Hər şey gözələrim öndüdə baş verib. İnsanların, uşaqların, hamilə qadınlara kəsilmiş bədənlerini unuda bilmərəm... Biz rusların zabit şərəfi görün necə ləkələndi...". Bəli, bu, soyqırımada iştirak edən komandirlərdən birinin acı etirafı idi.

Xocalı soyqırımı ərəfində erməni hərbciləri dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan erməni lobbisindən xeyli miqdarda vəsait və hərbi sursat almışdılar. Hətta Roma Papası II İohan 1992-ci il fevralın 4-də Dağlıq Qarabağ özünü-müdafiə dəstələrinə və rus qoşun birləşmələrinin generallarına məxfi məktub göndərmişdi. Roma Papası erməni quldurlarına dua edərək bu vuruşmada "Allahdan aldığı gücü" göndərdi. Ruslara isə bu vuruşmanın "dini bir vuruşma" olduğunu xatırladı. Məktubda bildirilir ki, imkan olarsa, Dağlıq Qarabağa gələcək və Xocalıda həlak olan erməni qardaşlarının qarşısına baş əyəcəkdir. Göründüyü kimi, dünyanın bir çox təbliğat və təşviqat məşini erməni lobbisinin xeyrinə işləyirdi.

Xocalı soyqırımını ilk dəfə lentə alan cəsur və igid jurnalist Çingiz Mustafayev olmuşdur. Acı göz yaşları ilə faciəli olayı kameraya çəkərək kamerada ermənilər tərəfindən "yaranmışdı". Çingiz Mustafayev bu qanlı olayı belə xatırlayırdı: "İlk dəfə fevralın 28-də iki hərbi vertolyotun müşayiəti ilə hadisə yerinə gəldik. Havadan gördük ki, bütün bir sahnə insan meyitləri ilə doludur. Təyyarəçilər vertolyotu yerə endirməyə qorxurdular. Çünki həmin ərazi artıq erməni-mənim nəzarəti altında idi. Buna baxmayaraq, biz vertolyotdan çıxdıq və bu zaman güclü atəşə məruz qaldıq. Bizimlə olan millətçi əməkdaşları meyitləri vertolyota götürməli idilər ki, onlar qohumlarına verilsin. Gördüyümüz vəziyyətdən şoka düşdük. İki nəfər isə huşunu itirmişdi. Martin 2-də xarici jurnalistlərlə hadisə yerinə gəlmişdik. O zaman meyitlər dəhşətli hala salınmışdı. Bir neçə sutka ərzində onların üzərində təhqirədi hərəketlər edilmişdi".

İnsani dəhşətə gətirən bu açıqlama, soyqırımı ilk dəfə lentə alan Çingiz Mustafayevin fikirləridir. Erməni dəhşətlərindən, vandalizmdən yaxa qurtarmaq üçün üzü Ağdamə tərəf qaçan əlyalın əhali vəhşicəsinə güllələmə təşkilatı qurulmuşdu. Ahillərə, körpələrə belə aman verilməyib. İnsanları bir-birlərindən başla-yaraq, üzərlərinə neft təkərək yandırır, uşaqları diri-diri süngüyə keçirib faşistlərin törətdiklərindən bətr faciəni bəşəriyyətə "bəxş etdilər". Qətlə yetirilənlərin cəsədləri üzərində vəhşicəsinə davranaraq dilə gətiriləsi mümkün olmayan emaliyyətlər aparmışlar.

XX yüzilliyin əvvəllərində olduğu kimi, əsrin sonunda da Azərbaycan xalqının başına gətirilən belə qanlı faciələr bir daha onu göstərir ki, erməni cəlladları özlərinin avantürist planlarını və aksiyasını həyata keçirməyə əlverişli bir məqam axtarı və dərhal onu reallaşdırırlar.

Xocalı soyqırımına ümummilli lider Heydər Əliyevin fəal təşəbbüsü və diqqət sayəsində hüquqi-siyasi qiymət verildi və 1994-cü il fevralın 28-də Milli Məclisdə Xocalı soyqırımı ilə bağlı qərar və bəyanat qəbul edildi və dünya parlamentlərinə, beynəlxalq təşkilatlara göndərildi. Ulu öndərin apardığı uğurlu xarici siyasət diplomatiyası respublika Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən çox böyük müvəffəqiyyətə davam və inkişaf etdirilir və Azərbaycan xeyrinə bir çox beynəlxalq əhəmiyyətli sənədlərin qəbul edilməsinə nail olundu. Mehriban və uğurlu siyasətçi mənəti davamı kimi, 2005-ci il yanvarın 25-də Avropa Şurasının Parlament Assambleyasının 9-cu sessiyasında Dağlıq Qarabağ üzrə xüsusi məruzəçisi David Atkinsonun hazırladığı məruzə əsasında qətnəmə qəbul edildi. Həmin qətnəmədə Azərbaycan ərazisinin erməni silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilməsi Dağlıq Qarabağ bölgəsinin separatçı qüvvələrin nəzarəti altında olması və bu ərazidə etnik təmizləmələrin aparılması faktları öz əksini tapmışdır. Sənəddə deyilir ki, SSRİ-nin süqutundan sonra Dağlıq Qarabağ erməniləri Azərbaycan ərazisində "dövlət" yaratmaq ideyasına düşmüş, 7 Azərbaycan rayonunu işğal etmişdir. Bu sənəddə Azərbaycanın ərazi bütövlüyü birmənalı şəkildə müdafiə edildi.

Xocalı soyqırımı Moskvada, Almaniyada, ABŞ-da, Türkiyədə, Ukrayna, Qazaxıstan, Gürcüstan, Küveyt və dünyanın bir çox ölkələrində qeyd olunur. 2005, 2006 və 2007-ci illərin fevral aylarında Türkiyə Böyük Məclisinin xüsusi iclaslarında Xocalı soyqırımı ilə bağlı məsələ geniş müzakirə olunmuş-

dur. Qardaş Türkiyə parlamentinin üzvləri erməni silahlı dəstələrinin Xocalıda müli əhaliyə qarşı törətdikləri cinayətləri görülməmiş vəhşilik kimi qiymətləndirmiş, erməni cəlladlarının qanlı əməllərini pisləmişlər. Bunun Azərbaycan xalqına qarşı soyqırım olduğu vurğulanmışdır. 2006-cı il fevralın 24-də Ankarada Türkiyənin ictimai-siyasi xadimlərinin bu ölkədə akkredite olunmuş diplomatik korpusunun nümayəndələrinin iştirakı ilə Heydər Əliyev Fondunun təşkil etdiyi "Xocalı soyqırımı" sənədi filmi göstərilib. Tədbirdə Fondun prezidenti, UNESCO-nun xoşməramlı səfiri, millət vəkili Mehriban xanım Əliyevanın soyqırımı ilə bağlı dünya ictimaiyyətinə müraciəti səsləndirilib. "Xocalıya ədalət!" kampaniyası sistemli şəkildə müntəzəm olaraq dünya ölkələrində nümayiş etdirilir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin dediyi kimi, son illərdə artıq bütün dünya etiraf edib ki, bizim torpaqlarımız işğalçı Ermənistan tərəfindən zəbt edilib, azərbaycanlılar etnik təmizləməyə məruz qalmışlar. Cənab İlham Əliyev demişdir: "... İnanmaq istəyirəm ki, Ermənistan rəhbərliyi, nəhayət, beynəlxalq hüquq prinsiplərinə riayət edəcək və işğal olunmuş torpaqlardan qoşunlarını öz xoşu ilə çıxaracaq... əks təqdirdə Azərbaycan tam sərbəstdir ki, bütün imkanlardan istifadə etsin və öz doğma torpaqlarını azad etsin".

2011-ci il yanvarın 14-də Nazirlər Kabinetinin geniş iclasında Prezident İlham Əliyev program əhəmiyyətli çıxışında demişdir: "...Biz dəfələrlə bəyan etmişik ki, Dağlıq Qarabağ əzəli Azərbaycan torpağıdır, beynəlxalq birlik tərəfindən Azərbaycan torpağı kimi tanınır, BMT tərəfindən tanınır, bütün beynəlxalq təşkilatlar bizim ərazi bütövlüyümüzə hörmətə yanaşır". Möhtəram Prezidentimizin dediyi kimi, son vaxtlarda Azərbaycan ərazi bütövlüyünün tanınması istiqamətində daha yeni addımlar atılmışdır. Əvvəla, Avropa Parlamentini Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münacişəsinə dair ədalətli qətnəmə qəbul etmiş, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü birmənalı şəkildə təsdiq etmişdir. İkincisi, NATO-nun zirvə görüşündə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəkləyən qətnəmə qəbul edilmişdir. Üçüncüsü, 2011-ci il yanvarın 13-də Avropa Komissiyasının sədri Avropa İttifaqının mövqeyini bildirmiş və Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəkləmişdir.

Bütün bu mühüm sənədlər bir daha onu göstərir ki, Azərbaycanın mövqeyi ədalətlidir, doğrudur və obyektivdir. Buna görə də dünya birliyi və beynəlxalq təşkilatlar Azərbaycanın haqqını müdafiə edirlər. Ancaq təəssüflər olsun ki, Ermənistan tərəfi bu tarixi reallıqlarla nəinki hesablaşmış, hətta hər gün atəşkəs rejimini pozur, beynəlxalq qanunlara əməl etmir və beynəlxalq təşkilatların qərar-qətnamələrini tanımaq belə istəmir. Prezident İlham Əliyev 2014-cü il yanvarın 9-da demişdir: **"Azərbaycan öz tarixi torpağında ikinci erməni dövlətinin yaradılmasına imkan verməyəcəkdir... Ermənistan öz işğalçı qüvvələrini zəbt edilmiş torpaqdan çıxarmalıdır"**. Bu sözlər cənab Prezidentimizin çıxışlarında dəfələrlə səslənmişdir.

BMT Baş Məclisinin 9 dekabr 1948-ci il tarixli Soyqırımı Cinayətinin Qarşısını Alınması və Cəzalandırılması Haqqında Konvensiyasının, 1949-cu il Cenevrə Konvensiyasının, 1954-cü il Cenevrə Konvensiyasının maddələrini kobud şəkildə pozan erməni quldurlarının qanlı cinayətləri və əməlləri nəticəsində Xocalı şəhəri yerlə-yeksan edildi, əhəli amansızcasına məhv edildi, azərbaycanlılara qarşı soyqırımı siyasəti həyata keçirildi. Beynəlxalq hüquq normalarını kobudcasına pozan erməni quldurlarının əməlləri bəşəri cinayətdir və buna beynəlxalq məhkəmə baxmalıdır.

Bu gün müstəqil Azərbaycan Respublikası dayanıqlı iqtisadiyyata və güclü orduya malikdir. Azərbaycanın iqtisadi inkişaf sürətini dünyanın iri dövlətləri və təşkilatları da açıq şəkildə etiraf edirlər. Azərbaycan Respublikası işğal edilmiş torpaqlarımızın geri qaytarılmasına üçün lazımı qüvvəyə və hazırlığa malikdir. Azərbaycan tərəfi işğal edilmiş torpaqlarımızı sıltk yolu ilə, beynəlxalq müstəvidə azad etmək və Dağlıq Qarabağ problemi ədalətə hall etmək tələfdardır. Bununla yanaşı, dövlət və xalq hərbi-siyasi yolla torpaqlarımızı işğaldan azad etməyə tam hazırdır. Azərbaycan ordusu bu gün cənab Prezidentimizin, Ali Baş Komandanın əmrinə hazırdır. 2016-cı ilin Aprel döyüşləri bir daha onu göstərdi ki, Azərbaycan ordusu güclüdür və ərazi bütövlüyümüzü bərpa etmək iqtidardadır.

Nuru MƏMMƏDOV, Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan tarixi kafedrasının professoru.